

Gid pou pwofesè kap vle ede elèv aprè tranbleman de tè

Lè yon moun nan yon tranbleman de tè se yon bagay ki tèrib e efreyan. Jou yo, semèn yoake mwa kap vini aprè ap kontinye mete anpil presyon sou moun. Aprè on ti tan anpil fanmi reprann yo, espesyalman avèk asistans e sipò zami, fanmi ak lòt manm nan kominote kote yo viv. Men, gen anpil lòt fanmi ki fè lòt eksperyans nan moman sa-a e apre tranbleman de tè-a. Menm eksperyans negativ sa-yo kapab kontinye nan lot ti chòk ki kapab kontinye yon bon ti tan aprè. Sa kab dire plisyè mwa. Konbyen tan sa ka pran pou yo reprann yo? Sa depann ki sak te rive moun-nan pandan evènman-an e aprè lòt chòk kit e frape-l. Sa depan tou de domaj ak pèt lite fè. Gen anpil timoun ak tout fanmi-yo ki frape fò, ki pèdi tout afè-yo. Wap jwenn anpil timoun kap bezwen trètman medikal pou yon bon ti tan. Gen lòt kap bezwen reyabilitasyon pou lontan. Wap jwenn kèk fanmi kap reprann la vi nòmal trèvit; gen lòt kap batay anpil anvan yo rebran la vi nòmal paske tout sayo te genyen pèdi: kay yo, tout afè-yo, kontak ak doktè, plis problèm finans ak lajan. Anpil fanmi pèdi moun nan fanmi-yo. Reyaksyon ti moun nan tranbleman de tè ap diferan tou depann de laj-yo mete ansanm ak lòt eksperyans yo te fè déjà. Pwofesè tadwe konprann sityasyon ti moun sa-yo ki pral genyen lòt reyaksyon diferan. Ak sa, ya kapab bay plis sipò, paske ya va konprann pwoblèm ti moun sa-yo.

Reyaksyon ti moun nan moman tranbleman de tè e aprè, depann de kouman paran, pwofese ak tout lòt moun ki responsab yo reaji. Ti moun toujou ale kote granmoun pou chèche sekou, konfò, konsèy. Gen plizyè reyaksyon nan tranbleman de tè ki rive la kay tout ti moun. An jeneral, bagay say o chanje piti piti. Men, li enpotan pou pwofesè konnen, epi konprann reyaksyon sayo pou yo prè, pou ede.

Kèk reyaksyon tout ti moun fè

- Santiman anksyete, pè, enkietid pou sekirite pa-yo ak lòt moun:
  - Ti moun kapab pe ampil pou separasyon ak fanmi yo
  - Ti moun ki pi jèn yo kapab vle kole plis sou paran yo, frè, sè, profesè e lòt moun yo pa konnen
- La krent yon lòt tranbleman de tè kapab vini ankò
- Yo pa kwè kay-yo gen sekirite
- Chanjman nan ajisman-yo:
  - Ogmantasyon nan nivo aktivite-yo
  - Diminisyon nan degre konsantrasyon ak atansyon-yo
  - Ogmantasyon nan iritasyon-yo/ yo an kòle fasil
  - Mank patisipasyon
  - Emosyon-an ro/ yo eklate pou dan ri
- Komplènt fizik (mal tèt, mal vant, doulè lestomak, tout kalite doulè)

- Chanjman nan bon abitud travay lekòl
- Yo rete konsantre sou tranbleman de tè-ya (kontinye ap pale sou sa tout tan gen ti moun piti ki gen dwa menm ap fe jwèt ak sa)
- Gwo reyaksyon pou moun ki sonje tranbleman de tè-ya (Kay kraze, debri, miray fann, paròl anpil nan televizyon ak nan radio)
- Moun vin sansib a tout son, bri la sirèn, tout lòt bri, bri bagay ki tombe atè, tout bri dwòl)
- Chanjman nan jan yo te konn domi ak nan jan yo te konn manje; yo pèdi apeti
- Pèdi tout enterè nan sa yo te renmen anvan; yo pa menm jwe ak zanmi ankò
- Fè bak nan atitud ak konpòtman; yo fè kouwè ti moun piti. genyen ladan-yo ki vin pale tankou ti moun, ti bebe; gen ladan-yo ki pise nan kabann, ki fè eskonbrit pou dan ri tan kou ti moun piti
- Anpil jen moun fè bagay ki mete vi-yo nan gro risk ak gro danje (bwè alkòl, fimen drog; gen ladan-yo ki mete pwop vi-yo, pwop tèt pa-yo an danje)

Kouman –m kapab ede elèv pam-yo?

Pwofesè jwe yon ròl enpòtan nan ede timoun, elèv reprann la vi nòmal-yo. Ede elèv retounen lekòl, menm si se ta pou yon ti tan, sa kapab ede nan byenèt ti moun-nan ak tout fanmi-l. Pran on ti tan pou konsidere ti konsèy sa-yo, ka ede-w pou travay pi byen ak elèv-yo a tout fanmi-yo.

Pran swen tèt pa-w

Pou kapab pran swen lòt, fòk ou pran swen tèt pa-w anvan.

- **Pran swen tèt-ou.** Degaje-w pou bwè anpil dlo, pou manje regilyèman ak dòmi ase.
- **Kreye tan pou fanmi pa-w.** Eseye pran swen zafè pesonèl fanmi pa-w. Li ta bon si pwofesè ta kapab ede youn lòt, lè you genyen ti pwoblèm pèsònèl, lè yo gen afè pa-yo pou yal regle.
- **Kominike youn ak lòt.** Asire ou pale ak lòt pwofesè, pou youn ka sipòte lòt.
- **Bay tèt-ou yon ti repo.** Eseye pa tiye tèt-ou nan fè travay nan kay ni nan lekòl; pa nan leve bagay ki lou, ni travay tròp.
- **Kite kèk gro desizyon pou apwè.** Evite pou pa pran okenn gro desizyon ki pa trò nesèsè pandan epòk strès- sa-a.

Pran swen elèv ou-yo

Men kèk sigjesyon/ ti konsèy kouman ou ka ede elèv ou-yo:

- **Modifye/senplifye plan leson-yo.** Diminye chaj travay-la; ale pi dousman, rann leson-yo pi enteresan, espesyalman lè klas yo nan yon kote tannporè, lè lekòl-la chanje, lè anpil timoun ak pwofesè pa tounen lekòl, enpi tou, lè genyen la dan-yo ki mouri.
- **Kominike ak elèv-yo.** Pale klèman ak timoun-yo sou pwoblèm-yo, jan yo santi-yo, jan yo panse de bagay kap pase-yo. Bay enfòmasyon ki klè pou klarifye tout fo enfòmasyon, epi pou kapab

diminye la perèz/ la krent. Eseye fini tout diskisyon sou yon nòt pozitif ak lasirans bagay-yo pral chanje, tout bagay pral reprann nòmalyo.

- **Konnen eksperyans elèv ou-yo.** Envite elèv ak tout paran pou eksplike tout chanjman kinan vi-yo, nan vi fanmi-yo, ou byen la kay-yo. Ak sa, wa kapab pi byen konprann ki chanjman wa dwe fè nan klas-la ak nan jan wap presante leson-yo.
- **Pataje enfomasyon ak lòt.** Konfere youn ak lòt epi ak pwofesè nan lòt lekòl pou konnen kouman sa ye; kouman elèv lòt lekòl-yo ap boule.
- **Kreye bon baz.** Otan ke-w kapab, ou dwe etabli e mentni on orè, ak prensip ki genyen konsekans ladann. Asire-w ou kapab bay sipò a elèv-yo menm si kote ou ye-ya, li tanporè.
- **Ede elèv-yo fè fas ak detrès.** Ede elèv-yo devlope tout metòd, tout mwayen yo genyen lakay-yo pou yo fè fas a difikilte. Pa ekzanp: fèyo pale ak gran moun yo fè konfyans; fè-yo jwe avèk zanmi; fè-yo li, priye, chante, danse ou byen fè desen.
- **Ankouraje bon labitid sou la santé.** Ankouraje etidyan-yo pou yo bwè anpil dlo, manje a lè/ regilyèman, repose ase, epi repose ak jwe.
- **Etabli yon limit nan pwoblèm emosyonèl:** Se on bagay ki difisil pou gen yon bann elèv kap eklate, fè bwi, fè kolè tout tan nan klas, kap deranje-w. Se pou di-yo klèman ki sa ou vle yo fè, e ki jan ou vle-yo konpòte-yo. Yo dwe pou konnen tout konsekans kap tan-yo si yo fè tenten nan klas-la.
- **Pa fè twop rapèl.** Fè yon jan pou pa pede ap repete koze tranbleman de tè-ya tout tan. Limite konvèsasyon ant pwofesè de paròl sa-a devan elèv-yo, ni devan klas-la.
- **Idantifye pwoblèm dòm.** Elèv ki fatige pakab konsantre ni aprann byen. Yo kapab vin irite, an kòlè avèk lòt zanmi, ak pwofesè tou. Ankouraje elèv-yo pou yo dòm plis.
- **Gen pasyans :** Pafwa sa pran semèn, ou mèm mwa anvan timoun-yo reprann yo. Piga-w dekouraje paske kèk elèv pran plis tan, osman yo genyen kèk lòt konplikasyon.
- **Ankouraje aktivite kote youn ede lòt.** Mete elèv-yo nan travay kote to kapab ede rebati lekòl pa yo ki te kraze, rekonstwi kominote-yo. Yo kapab fè pwojè pou lekòl-yo, katye-yo, ak moun ki nan katye-yo.
- **Ankouraje plis tolerans nan klas-ou.** Wap jwenn timoun nan klas-ou ki viktim anpil. Genyen wap jwenn ki defigire ; genyen ki boule ; genyen lòt fanmi-yo mouri ; yap viv pratikman nan lari. Ede lòt elèv-yo konprann, epi pou yo gen kè sansib, pou yo aprann sipòte youn lòt. Parekzanp, ankouraje elèv-yo pou yo jwe ak youn lòt, jwe ansnm. Mete-yo de pa de. Asite-w tout elèv gen chans pou patisipe. Ankò, asire wap suiv kouman yap reaji youn ak lòt.

Translation by : Daniel Beauzil, Ph.D. - Sheepshead Bay High School, New York City Board of Education.